

**לתפארת המג"בניקים שמכים בעצירים ללא רחם
ושוברים אלות על גופם. לתפארת משרדי הפנים
והמשפטים, שמטביעים מוכי-גורל בים של נירת וירדים
לחייהם. לתפארת השב"כניקים שמענים במיתקני החקירות,
בסמכות וברשות. עשר שנים למוקד-להגנת-הפרט**

תערוכת העשור

הלל כהן

במוקד-להגנת-הפרט יודעים שהכיבוש עדיין נמשך, ואיתו הפרות חמורות של זכויות-אדם מצד הרשויות הישראליות. החודש מציין המוקד עשור להקמתו, והמתלוננים לא מפסיקים לזרום. למעלה מ-13 אלף תלונות של פלסטינים כבר טופלו, והיד עוד נטויה. מאות אנשים שנורו, הורו, עונו או הושפלו על-ידי שוטרים וחיילים, או כאלה שנעצרו מינהלית והופש התנועה שלהם הוגבל בצורה שרירותית.

היוזמה למוקד, בשנתה הראשונה של האינתיפאדה, היתה של יוסי שורץ, או סטודנט לפילוסופיה, היום דוקטור המלמד באוניברסיטה העברית ובמדרשת עלמא. לוטה זלצברגר המנחה, לשעבר סגנית ראש העיר, או חברת הארגון סובלנות, תרמה את הקשרים והיכולות הנדרשים, ומלון אמייקו-קולוני תרם חדר לתקופה של כמה חודשים. התלונות העיקריות שטופלו אז היו על אלימות. האינתיפאדה היתה בשיאה, ואיתה "החריגים", החיילים והשוטרים המכים והמתעללים.

אט"אט מוסדה הפעילות, ועברה כרובה למישור המשפטי. ההתבססות על מתנדבים הלכה ופחתה, וגם אופי התלונות השתנה, או ליתר דיוק הפך מגוון יותר. בעיות של איבוד משפחות, שלילת תעודות-זהות ומגיעות מעבר מהעיר לרצועה, מירדן לעיר ובכלל, העסיקו במיוחד את המוקד, הממוקם במזרח העיר ומורו פעל על-ידי צוות מעורב, ישראלי-פלסטיני.

קצינה משוחררת מהמינהל-האזרחי, עתליה פוריציקי, ואסיר משוחרר, מחמוד ג'דה, הם הרכש החדש של המוקד, לצד המנהלת רליה קרשטיין והעובדים הוותיקים. כמקובל בארגונים כאלו, המימון מגיע מתוריימות, רובן מאירופה. לא תמיד יש מספיק כסף: האיחוד-האירופי, אחד התומכים העיקריים, הקפיא לאחרון-נה את הקצבותיו לכל ארגוני זכויות-האדם, וייתכן שבקרוב יאלץ המוקד לצמצם את פעילותו. אולי יהיו כאלה שישמחו על כך. למשל, כל אותם מג"בניקים שהועמדו לדין על הכאת ערבים בעקבות התערבותו.

ז'ורז'ט טרזי

הטרנספר השקט

עינויים, מכות ויריות הם האמצעים הפחות סכיחים להשלטת שלטון ישראל בשטחים ובמזרח העיר. הכלים היותר שימושיים הם מניעת רשיונות מעבר, שלילת תעודות-זהות ואימתן רשיונות כניסה ויציאה מהארץ, עניינים שכולם נתונים בסמכות ישראלית גם אחרי הסכמי אוסלו.

האלה עודה ממזרח העיר ילדה את בתה קלפראן כשערי-צדק. אחרי חמישה ימים נסעה לפגוש את בעלה, שנאלץ לעזוב את הארץ כיוון שתוקף רשיון הביקור שלו פג. כשהגיעה לגשר אלנבי כעבור חודשיים, והיתה כבר בדרכה חזרה לעיר, אמרו לה הפקידים הישראלים שהיא יכולה להיכנס, אבל לבדה. בתה אינה תושבת ישראל. אחרי התלבטויות היא שאירה את הבת בעמאן ובאה לעיר, למוקד, לבקש עצה. המוקד כתב למשרד המשפטים ואיים בבג"ץ. מישהו הבין שהגזים, והורה לאפשר את הכנסת התינוקת.

גם סיפורה של ז'ורז'ט טרזי הסתיים בהצלחה יחסית. היא ממזרח העיר, בעלה מעזה. כל אחד מהם מחזיק בתעודת-זהות מסוג שונה. "משפחה חצויה", קוראים לזה בשפת המקצוע. בעלה לא רשאי להיכנס לעיר. גם לה יש בעיה לנסוע לעזה. את בנותיהם סירב משרד הפנים לרשום בתעודת-זהות שלה. הברירה החוקית היחידה העומדת בפני המשפחות האלו היא לעזוב את העיר ולוותר על תעודת-הזהות שמהויק אחד מבני-הזוג, וזו למעשה מטרת המדיניות הישראלית. הפתרון הזה אינו מקובל על המשפחות.

בבעיות האלה מטפלת קואליציה של ארגוני זכויות-אדם, שהמוקד שותף לה. יהוד עם בצלם יוציא המוקד בקרוב פרסום על המשך הטרנספר השקט. במקביל עתה המוקד לבג"ץ, הן לגבי מקרים ספציפיים והן כתביעה לפתרון כללי של הבעיה. פעמי השלום, כידוע, לא הגיעו למשרד הפנים, ועבורת המוקד רבה.

עילום: אלכס ליבק

צילום מיקו קרנצן

אשרף אלשוואה

מיכות לילדים בצומת

התעללויות של מג"בניקים בפלסטינים, כמזרח העיר וכמערכה, הן תופעה שנמשכת כבר שנים. פארז שאור, פועל מחברון, גלקח ביוני 1996 על-ידי שוטרי מג"ב ממקום עבודתו ברמות, אחרי שהתברר כי אינו מחזיק אישור כניסה לעיר. שאור הוכה באכזריות, הועלה על ג'יפ והובל לחורשה סמוך לבית-הניגא, שם המשיכו המג"בניקים להלום בו. הם הפטיקו רק כשנשברה האלה על גופו. אז עזבו אותו בשטח מחוסר הכרה. בדואי שעבר במקום עזר לו להתפנות לבית-החולים מקאסר.

למוקד הגיע שאור למחרת היום, כשהוא עדיין פצוע וחבול. הוא נתן עדות מפורטת על מה שעבר עליו. המוקד יצר קשר עם המחלקה לחקירות-שוטרים, ששלחה שניים מאנשיה לגבות ממנו עדות. לאחר מאמצים אחריו השוטרים המעורבים, שנשפטו לתקופות מאסר שונות. המפקד, שקיבל את העונש הגבוה ביותר, נידון לעשרה חודשי מאסר בפועל ועוד עשרה חודשי שנים על-תנאי.

העונשים, כנראה, לא מספיק מרתיעים: בפברואר השנה שוב הגיעה תלונה למוקד על מג"בניקים שהיכו נערים פלסטינים, אחד מהם אשרף אלשוואה, שמכרו מיני סדקית בצומת אורנים. גם הם הגיעו למוקד, ששוב הסתייע במח"ש כדי לאתר את השוטרים. במאי הוגשו כתבי-אישום נגד שלושת המעורבים, בשל תקיפה מחמירה ושימוש לרעה בכוח המישרה, והמשפט עתיד להתחדש לאחר הפגדה.

משפחת אבו-קביטה

סוף גוב למשפט

המוקד הצליח להוביל להענשת חיילים שגנבו מפלסטינים בעת חיפוש נכתייהם. סוג התלונות הזה היה פופולרי בתקופת האינתיפאדה, כעיקר באזור בית-לחם, שכם וחברון, ונעלם כיום. ארבעה חיילים שמצ"ח איתרה באמצעות המוקד הועמדו לדין, וקיבלו בין חמישה לשישה חודשי מאסר, מתוכם כחודש וחצי בפועל בממוצע. אלו עונשים המורים יחסית: רוב הנשפטים בשל התעללות באותה תקופה קיבלו רק עונשי מאסר על-תנאי. הסיפורים ברדף-כלל דומים: רפיקות באמצע הלילה, החיילים מרכזים את הדיירים באחד מחדרי הבית, כעבוד שעות הם מורשים לצאת. ואז, כיציאתם, הם רואים שהבית הפוך כולה: הסוכר במכונת הכביסה, הניירות על הרצפה, כלי המטבח ורוקים. אשה הולכת לראות מה עלה בגורל הזהב שלה, שקיבלה לחתונה, ומגלה שהוא נעלם.

כשמגיעות תלונות כאלו, המוקד מתקשר מיד למצ"ח. צריך לאתר את היחידה שפעלה. אם בעלי-הבית זוכרים את צבע הכומתה, אם לבוח התלויה קצין מינהל-אורחי, זה יותר פשוט. לפעמים זה בלתי אפשרי. ואז צריך לפתוח בחקירה. בכמה מקרים היא הסתיימה בהצלחה, והגניבה הושבה. לפעמים, כשהמוקד הצליח להוכיח שהגנב נעשה בזדון, המשפחות אפילו קיבלו פיצויים.

כשהיילי גולני הגיעו לבית משפחת אברקביטה מהעיר יטא, הם היכו את הדיירים, תפסו את אחד הבנים באוזניו, הרימו והורידו אותו ממעקה המרפסת וחיבלו בכלי-הבית. שנתיים נמשך הטיפול בתיק הזה, ובסיומו קיבלה המשפחה, באמצעות המוקד, פיצויים של כשלושת אלפים ש"ח.

צילום מיקו קרנצן

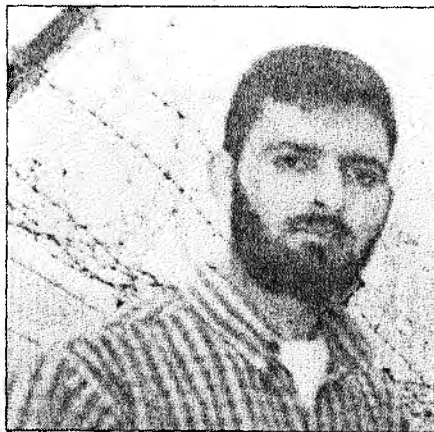
תינוקת במחיר הקרן

גם בגין פציעות ומוות המוקד מנסה להשיג פיצויים לפונים. המדינה מצדה מנסה להימנע מהם. לאחרונה בחסות החקיקה, בעבר בדרכים מתחמקות. גם כשמדובר בפגיעות קשות, שאין ספק לגבי האחריות עליהן, המדינה לא ממחרת לפצות את הנפגעים.

בימי מלחמת המפרץ כרעה ללדת בותיינה יאסין מהכפר בלעין, מערבית לרמאללה. הצבא לא נתן לה לצאת לבריכות שטרם הלידה, וביום הלידה עצמו חששו תושבי הכפר להסיעה לרמאללה. עוצר הוטל על כל כפרי הגדה. מיילדת מהכפר סייעה לאם, ושורוק הקטנה באה לעולם בלידת עכוז. מרגע הלידה הלך מצבה הבריאותי והידרדר, וכעבור 14 יום היא מתה. אביה קבר אותה בכית הקברות שבכפר.

למוקד הגיע האב, עבד־אללטיף, לאחר הסרת הסגר. הוא היה אכול רגשות אשם. אולי יכול היה לעשות יותר. המוקד התחיל להתכתב עם המינהל האזרחי, שניסה להתנער מאחריות. האב היה יכול לעשות יותר, טען גם פרקליט פיקוד מרכז, שלמה פולייטיס. המוקד הגיש תביעה משפטית כאמצעות עו"ד אנדרה רוזנטל.

גם בשלב זה ניהלה המדינה מלחמת מאסף. שאלון ובו מאות שאלות נשלח לתובעים, עם שאלות אינטימיות, חלקן לא רלבנטיות. שבע שנים חלפו עד שהסכימה המדינה לפשרה, ושילמה למשפחה 14 אלף ש"ח. אלף ש"ח לכל יום מתייה של התינוקות.

מחמוד מדני

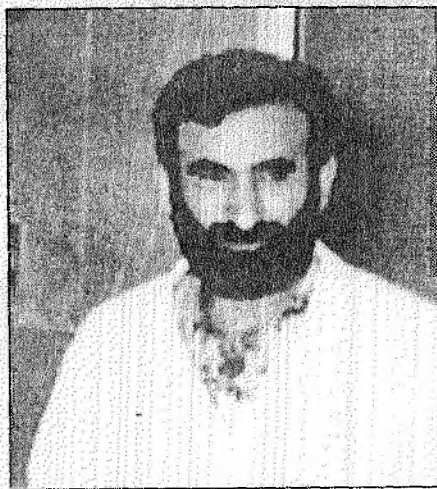
מעינויים למעצר-מינהלי

עצירים מעונינים לא תמיד משתחררים, גם אם אשמתם לא הוכחה. ד"ר סמיר אלקאדי נשלח למעצר-מינהלי שבו שהה כחצי שנה, וכמוהו היו רבים אחרים. מקורבים לחמאס ואנשי החזית העממית שכרו שיאים של הארכת המעצר-מינהלי. המקרה היותר ידוע הוא של אחמד קטאמש, ששוחרר בעקבות לחץ ציבורי.

מחמוד מדני, שטופל עליידי המוקד, היה כנראה פעיל בחמאס. כשנעצר בספטמבר שעבר גם הוא עונה קשות בשלב הראשון של הקירתו. חמישה ימים טולטל, אשכיו נמעכו ושינה נמנעה ממנו. הוא לא סיפר חבר, וכנראה גם לא היה לו איך. השלב הראשון של העינויים נמשך, עד שמדני התמוטט ופונה לבית-החולים רוטשילד.

כעבור יממה של טיפולים הוחזר מדני לשלושה שבועות נוספים של הקירה. בסיומם הובא לארצות מועצת כפני שופט, אלא שזה הורה על שחרורו. ערעור השב"כ לא עזר, כולל החומר החסוי שהציג, ואז נשלף מהכובע השפן הקבוע: מעצר-מינהלי. בנובמבר שעבר התחיל המעצר, והוארך שוב לאחר חצי שנה.

השבוע, בעקבות ערעור של עו"ד תמר פלג-שיריק בשם המוקד, שוחרר מדני מכלאו. במוקד קוראים לזה הצלחה.

ד"ר סמיר אלקאדי

אי"מו שיסרסו אותו

מג"בניקים שמכים פלסטינים עלולים לעמוד על כך לדין. שב"בניקים העושים זאת פועלים בסמכות וברשות. המוקד, לעתים עם ארגונים אחרים, עתד לא פעם לבג"ץ נגד עינוי עצירים במיתקני החקירות של השב"כ, לעתים בהצלחה, לעתים קרובות לא.

ד"ר סמיר אלקאדי, מנהל בית-החולים אלאהלי בחברון, היה עצור בידי השב"כ חכה למנת הייסורים המקובלת שם. כתושב הכפר צוריף הוא נחשד, כנראה, בפעילות במסגרת החמאס, אולי בשיתוף עם חוליות צוריי, שביצעה פיגועי ירי כאוור שבין בית-שמש לחברון. כשנעצר, באמצע השנה שעברה, נקשר בתנוחת השוכאה המכאיבה, חוקריו איימו כי יסרסו אותו, הרעיבו אותו ומגעו ממנו לישון. כך עליפי תצהיר שהגיש באמצעות המוקד, שלא הוכחש עליידי פרקליטות המדינה.

תצהירים רומים הוגשו עליידי המוקד בנוגע לעוד עשרות אנשים שטופלו עליידי השב"כ כאילו היו "פצצות מתקתות", אך לבסוף שוחררו מבלי שיועמדו לדין. בכל רגע נתון נמצאים במיתקני החקירות אנשים רבים כאלו, חלקם חפים מפשע, אחרים פעילים פוליטיים, ורק מיעוטם קשור באופן כלשהו למנגנון הפיגועים של החמאס. במוקד גורסים כי בכל מקרה אין לענות עצירים. גם המדינה סבורה כך באופן רשמי: היא חתמה על האמנה נגד עינויים. אבל בין חתימה למעשה הפער גדול, ובר פועל המוקד.